

Boekbespre- king

38 Wim van de Pol, *Onder de tap. Afluisteren in Nederland*, Amsterdam: Uitgeverij Balans 2006, 335 pp., ISBN 90 5018 700 5.

P.C. van Schelven

Vrijwel iedere dag worden in Nederland honderden telefoongesprekken en andere vormen van communicatie via e-mail, internet en sms door politie, justitie en AIVD afgetapt. Daarmee behoort de Nederlandse overheid tot de absolute koplopers in de wereld op het gebied van aftappen en afluisteren. Nederland tapt verhoudingsgewijs dus heel veel. Het is daarom opmerkelijk dat het tap- en afluistergedrag van de Nederlandse overheid voor velen een duister en tamelijk onbekend terrein is. Naar het lijkt is het dat ook voor het gros van de advocaten, rechters en andere juristen. Het informatieve en uitstekend geschreven boek van Wim van de Pol beschrijft diepgaand en gedetailleerd de praktijk van het tappen en afluisteren in Nederland en het voorziet daarmee zonder meer in een behoefte. In zijn werk brengt de auteur, die werkzaam is als onderzoeksjournalist en onder meer verbonden was aan de onderzoeksredactie van het NOS-Journaal, de zin en onzin van dit opsporings- en inlichtingmiddel uitgebreid en kritisch in beeld. Het boek is zo prikkelend en op onderdelen zelfs zo onthutsend dat geen strafrechter die ooit nog over een aftapkwestie moet oordelen, zich zou mogen permitteren dit boek niet te lezen. Van de Pol legt op vernietigende wijze een groot aantal zwakheden en ernstige hiaten van tapsystemen (en daarmee ook van het functioneren van het justitiële stelsel) bloot. Zijn uiterst waardevolle onderzoek maakt duidelijk dat een geloof in de onfeilbaarheid van tapsystemen en de authenticiteit van getapte gesprekken bepaald misplaatst is. Hoewel het boek niet van de hand van een jurist is – wat zich in enkele juridische passages soms wat wrekt – verdient dit werk het om in brede juridische kring gelezen te worden. Dit boek is een aanwinst voor de rechtspraktijk en het kan vooral strafrechtsadvocaten goede diensten bewijzen.

Het uit twintig hoofdstukken bestaande werk behandelt onder meer het feit dat de Nederlandse overheid de integriteit van bepaalde computersystemen, die bij het aftappen worden gebruikt, niet kan waarborgen. De gebruikte technologie is voor een deel afkomstig van Israëlische producenten, die geweigerd hebben de broncode van de software van de systemen aan de Nederlandse overheid te leveren. Daardoor zijn de gebruikte tapsystemen zowel voor politie, justitie, AIVD als strafrechter een *black box* en is iedere controle op wat zich binnen deze complexe systemen feitelijk voordoet onmogelijk. Vanuit rechtsstatelijk perspectief is dat – zachtjes gezegd – bedenkelijk. De met een tap verkregen informatie wordt immers gebruikt als bewijsmiddel of als stuurinformatie voor verder justitieel onderzoek.

Al eerder (2003) heeft ook PriceWaterhouseCoopers in een kritisch rapport het gebrek aan transparantie, de kwetsbaarheid van tapsystemen en hiaten in de beveiliging en organisatie van justitie geconstateerd. Van de Pol spreekt in dit verband ronduit van een 'rotzooitje'. De auteur laat de mogelijke lekken in het systeem zien en maakt omstandig duidelijk dat getapte gesprekken betrekkelijk eenvoudig door ambtenaren gemanipuleerd kunnen worden. Het is nog erger. Het is zelfs aannemelijk dat getapte gesprekken in de praktijk soms ook daadwerkelijk geknipt en geplakt worden, dat uitgetikte tapverslagen niet volledig zijn en dat rechters door de *crime fighters* van justitie om de tuin worden geleid. Van de Pol onderbouwt zijn betoog met concrete, aan de rechtspraktijk ontleende voorbeelden en hij gaat daarbij onder meer in op technische manco's van de systemen, de gebrekkige organisatie van tapkamers, het omzeilen van regels door ambtenaren, de soms bedenkelijke rol van tolken bij het maken van tapverslagen en de taakuitvoering van het Nederlands Forensisch Instituut bij stemanalyse. Tappen blijkt een nauwelijks te controleren activiteit te zijn, waarin het lang niet altijd goed gaat, aldus de auteur. Van de Pol komt tot de conclusie dat het een illusie is om te menen dat de

rechter de volledige waarheid in een tapdossier aantreft. De juridische wereld dient zich ernstige zorgen te maken over deze constatering.

Het boek behandelt ook andere onderwerpen op het gebied van tappen. Zo geeft het een nuttige, niet al te complexe technische uiteenzetting over de structuur en de werking van de vaste en mobiele telecommunicatienetwerken (gsm, UMTS), de implementatie van protocollen, de (soms gebrekkige) kwaliteit van het juridisch relevante verschijnsel van de zogeheten verkeersgegevens en veilige (niet aftapbare) manieren van communiceren. De lezer krijgt een duidelijk beeld van de 'digitale voetsporen' die men achterlaat als men mobiel belt. Ook de twijfels over de effectiviteit van het tappen en de knelpunten bij het tappen van e-mail worden geschetst. Tevens wordt ingegaan op bijzondere thema's als het afluisteren van advocaten, de toenemende aantasting van de privacy van niet verdachte burgers en de samenwerking tussen AIVD en justitie. Uitgebreid komen ook de positie en wettelijke medewerkingsverplichtingen van het bedrijfsleven (telecombedrijven, internet service providers e.d.) aan bod. De auteur schetst hoe deze bedrijven in steeds sterkere mate het verlengstuk van justitie worden en welke (administratieve en financiële) lasten dit voor bedrijven met zich meebrengt. In dat verband wordt ook beschreven hoe de kostenvergoeding voor het meewerken van deze bedrijven aan het aftappen in de praktijk uitwerken. De schrijver komt in dit verband tot tal van lezenswaardige constatering.

Van de Pol heeft met zijn boek een kritisch en uiterst waardevol werk afgeleverd waarvoor hij een stevig compliment verdient. In de journalistieke wereld kreeg hij dat al. Ook de juridische wereld is hem dat compliment dik verschuldigd.